

ואין מתנאי הנביא שיהיו לו מעלות המדות כֵּלָן, עד שלא תחסרהו פחיתות כֵּלָל, שְׁהָרִי שְׁלֵמָה - נְבִיא, כְּעֵדוֹת הַכְּתוּב: "בְּגִבְעוֹן נִרְאָה ה'" וכו' (מלכים א ג, ה), ומצאנו לו בפרוש פחיתות מדות, והיא רב התאונה, וזה ברבוי הנשים, וזו מפעלות תכונת רב התאונה. ואמר, מבאר: "הלוא על אלה חטא שלמה" וכו' (נחמיה יג, כו). וכן דוד, עליו השלום - נביא, אָמַר: "לִי דָבָר צוֹר יִשְׂרָאֵל" (שמואל ב כג, ג), ומצאנוהו בעל אכזריות. ואף על פי שהשתמש בה בגוים ובהריגת הכופרים, והיה רחמן לישראל, אבל באר בדברי הנמים שה' לא מצאו ראוי לבנות בית המקדש, לרב מה שהרג, ואמר לו: "לא (אתה) תבנה בית לשמי, כי דמים רבים שפכת" (דברי הימים א כב, ח). ומצאנו לאליהו, זכר לטוב, מדת הכעס; ואף על פי שהשתמש בה כלפי הכופרים, ועליהם היה כועס, אבל בארו החכמים שה' הרחיקו, ואמר לו: לא יצלח לבני אדם מי שיש לו קנוי כשעור שיש לד, שהוא מיתם. וכן מצאנו ששמואל פחד משאול, ויעקב נתירא מפגישת עשו. ואלו המדות וכיוצא בהן - הן מחצות הנביאים, עליהם השלום. ומי שהיו לו מהם שתי מדות או שלוש בלתי ממצעות, כמו שבארנו בפרק הרביעי, נאמר בו שהוא רואה את ה' מאחורי שתי מחצות או שלוש.

ואל תרחיק היות חסרון קצת המדות ממעט במדרגת הנבואה, לפי שמצאנו מקצת פחיתות המדות ומנעו הנבואה לגמרי. כפעס, אמרו: "כל הכועס, אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו", והביאו ראיה מאלישע, אשר נסתלקה ממנו הנבואה כאשר כעס, עד שהסיר פעסו, והוא אמרו: "ועתה קחו לי מנגון" וכו' (מלכים ב ג, טו). וכדאגה והיגון, לפי שיעקב אבינו, כל ימי אבלו על יוסף - נסתלקה ממנו רוח הקדש, עד שבשר בחייו, אמר: "ותחי רוח יעקב אביהם" (בראשית מה, כז), ואמר התרגום, המפרש הענינים המקבילים ממש רבנו: "וישרת רוח נבואה על יעקב אבוהון". ולשון החכמים: "אין הנבואה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות, אלא מתוך דבר שמחה" (שבת ל ע"ב).

לרוב - מחמת ריבוי. **קינוי** - קנאה וזעם. **אל תרחיק** - אל יקשה בעיניך. **ושרת רוח** - שרתה רוח.

בשיתוף:

הר"ת הישיבה בית אל
Yeshiva.org.il
הלל לז"ל תורה

www.yeshiva.org

www.meirtv.co.il

למדת יומי
מאמר

ביאורים

כפי שראינו, חילוקי המדרגות בין הנביאים נובעים מדרגות התיקון השונות אליהם הגיעו; בתחום ההשגה השכלית ובתחום תיקון המידות. בתחום האחרון ראינו שיכולה להיות לנביא פחיתות כלשהי ועם זאת לא תימנע ממנו ההשגה הנבואית. הסיבה לכך כאמור היא שלכל בני האדם ישנה פחיתות מסויימת בטבע, ועל כן, לא מציאותי לדרוש תיקון מלא בתחום זה. כעת בא הרמב"ם להוכיח את טענתו על ידי דוגמאות שונות מגדולי הדורות. למרות שהייתה להם זכו לנבואה. שלמה המלך זכה לנבואה על אף שתכונת התאוה שלו סתתה מן האיזון. דוד המלך זכה לגילוי נבואי על אף תכונת האכזריות שהייתה בו. וכן מידת הכעס של אליהו הנביא, והפחד והיראה של שמואל הנביא ויעקב אבינו. כאן, חשוב להעיר שתיאור פחיתות מסויימת בקרב אבותינו, גדולי הדורות הראשונים, לא מעמיד אותם חלילה בשורה אחת איתנו! ודאי שתאוותי איננה התאוה של שלמה המלך וכן האכזריות שבי איננה כזאת של דוד. כדי להוכיח טענה זו, נתבונן בדוגמאות שהביא רמב"ם. המשותף לכולם הוא שעל אף החריגה מן הנורמה המידותית שהייתה אמורה להיות, כולם כיוונו לתיקון כלשהו. לא הייתה כאן עבירה נמוכה שנבעה מפחיתות אלא שימוש מופרז שנבע מכוונה טובה. למשל, שלמה המלך נשא נשים רבות כדי ליצור יחסים בינלאומיים עם המדינות השכנות. דוד המלך התאכזר לאויביו. אליהו הנביא השתמש במידת הכעס כנגד עובדי האלילים. וכן הלאה. כסיום, מציין הרמב"ם שישנן תכונות נפש כאלה, שבגלל חומרתן, מספיקה אפילו אחת מהן כדי למנוע את ההשגה הנבואית. ביניהן הוא מונה את מידת הכעס, העצבות והדאגה. נראה שהמייחד אותן הוא שהן מבליטות יותר מתכונות אחרות את הצד האגואיסטי הפרטי. לכן, הן גורם ההרחקה הגדול ביותר מן ההשגה הנבואית שהינה כללית ומקיפה.

הרחבות

1. האם הכעס מעכב את הנבואה?

לגבי אליהו כתב הרמב"ם, שמידת הכעס גרמה רק למחיצה בנבואה; ואילו לגבי אלישע הכעס מנע ממנו את הנבואה לחלוטין. לכאורה יש כאן סתירה! אפשר להציע שני תירוצים:

(א) תלוי באופי הכעס: אצל אליהו מדובר בכעס מוצדק, שהופנה למטרה טובה, אלא שהיתה כאן הפרזה. לעומת אלישע, שם הכעס לא היה מוצדק כלל. למרות שיהורם בן אחאב מצד לנכון לשמוע לעצתו של אלישע, הוא הטיח בו ביקורת על רשעתו ולא רצה להיענות לבקשתו.

(ב) תלוי בעיתוי הכעס: אצל אליהו מדובר במידת הכעס שהיתה בנפשו, אך היא לא באה לידי בטוי בעת הנבואה. לעומת אלישע, שם הכעס היה בזמן שרצה להתנבא.

2. מדוע הכעס והעצבות מעכבים את הנבואה?

במורה נבוכים (ב, לו) מסביר הרמב"ם, שלא מדובר במניעה רוחנית, אלא במניעה גופנית מצד פעולת הכח המדמה: "כל כח גופני יחלש וילאה ויפסד עת, ויבריא עת אחרת, וזה הכח המדמה כח גופני בלא ספק. ולזה תמצא הנביאים תתבטל נבואתם בעת האבל או בעת הכעס וכיוצא בהם". כפי שהכעס משפיע על לחץ הדם ובריאות הגוף, כך הוא משפיע על כוחות החיים כמו הדמיון.

נמצא שהמידות משפיעות על הנבואה משתי בחינות:

(א) שלימות רוחנית: כלל המידות, שקובעות את דירוג הנבואה.

(ב) שלימות פיזית: מידות כמו כעס ועצבות, שקובעות את עצם הנבואה.

3. מדוע אין נבואה בגלות?

רמב"ם: "וזאת היא הסבה העצמית הקרובה בהפסק הנבואה בזמן הגלות, כלומר עצלות או עצבות שיהיה לאדם" (מורה נבוכים, ב לו).

ריה"ל: "לא יתכן לסגולה הזאת להגיע אל הענין האלהי בבלעדי המקום הזה, כאשר לא יתכן שיצליח הכרם בבלעדי ההר הזה" (שם, ב יב). כלומר, באופן כללי אין אפשרות לנבואה בחוץ לארץ. מלבד מקרים מסויימים שריה"ל מסביר כמקרים חריגים.

שאלות לדיון

כיצד ניתן לדבר על חטאים ביחס לגדולי האומה מבלי להכשל ח"ו בזלזול בהם ובהורדת ערכם בעינינו? האם כל אחד מאיתנו יכול לדבר כך על גדולי האומה, או רק גדולים כרמב"ם? מה המשמעות לכך שהם זכו לנבואה, למרות חסרונותיהם, בעוד אנו לא זכינו עדיין לנבואה? למה הכעס והעצבות מונעים את הנבואה? כיצד ניתן להשתחרר מתכונת הכעס?

למזבח יומי
מאמרים

בשיתוף:

הרשת הישיבה בית אל
Yeshiva.org.il
הש"ס תש"ס תתי"ח

www.yeshiva.org

www.meirtv.co.il